

Afscheid van Kamp Almère

Jaarlijks vindt er in Huizen een Theaterroute plaats. Dan worden er in negen verschillende locaties in het dorp negen korte theatervoorstellingen verzorgd: elk met een historisch thema.

In één van de zalen werd een monoloog gespeeld over Kamp Almère. Het Kamp, ook wel woonoord genoemd, was één van de 90 plaatsen waar onze ouders verbleven na aankomst in Nederland. 'Afscheid van Kamp Almère' is een geweldig mooie voorstelling geworden die 24 keer is opgevoerd. Ik werd er ook emotioneel van: al die herinneringen die onze ouders hebben moeten doorstaan. Het werd gespeeld door Alex Lekatompessy, acteur bij Delta Dua, en muzikaal met de gitaar begeleid door Eduard van Amstel. Het stuk is geschreven en geregisseerd door Rein van Schagen.

Rein heeft (naast de redactie van Maluku Huizen) met mij contact gezocht om meer over de achtergrond van het Kamp te weten te komen. Ik heb met Rein overleg gehad omdat ik vond dat we dit aan de Molukse samenleving moeten vertellen. Want we hebben het vertrek uit de kampen/woonorden allemaal meegemaakt. De voorstelling kan met een kleine wijziging zo worden aangepast aan elke lokale situatie van elke Molukse gemeenschap, en kan dan ook elders worden gespeeld.

'Afscheid van Almère' is een stukje geschiedenis zowel voor de Nederlandse samenleving als voor de jonge Molukse generaties. Ik heb een aantal vragen aan respectievelijk Rein, Alex en Eduard voorgelegd om de lezers mee te nemen in de voorstelling.

Rein van Schagen

Rein van Schagen is acteur, regisseur en scenarioschrijver. Hij is de zoon van een Nederlandse vader en een Nederlands-Indische moeder. Hij is geboren in Surabaya in 1953. Nog altijd heeft Indonesië een speciale plek in zijn hart.

Alex Lekatompessy met een KNIL-uniform.

Rein, wat bracht jou op het idee om een voorstelling te maken van de Molukkers in Huizen met deze geweldige titel?

'Afscheid van Kamp Almère' gaf ik als titel aan de monoloog die ik schreef voor de Theaterroute Huizen, gehouden van 14 t/m 19 september jongstleden. In de route met negen voorstellingen staat de geschiedenis van Huizen centraal. Dit keer was het thema 75 jaar bevrijding. Vrijheid heeft vele gedaanten. Ik dacht aan mijn Nederlands-Indische moeder die in 1958 op haar 45ste werd gedwongen haar moederland Indonesië te verlaten. Zij moest met haar man en kinderen in Nederland een nieuw bestaan zien op te bouwen. En toen dacht ik aan de Molukkers in Huizen. Hoe stond het met hun geschiedenis? En hoe keken zij tegen de bevrijding aan? Tenslotte ging voor de KNIL'ers de oorlog door in Indonesië, en zijn de Zuid-Molukkers nog altijd geen onafhankelijke staat, zoals aan hen was beloofd.

'Mijn vragen brachten me onder andere in contact met redactieleden van Maluku Huizen. Ik sprak met hen over hun vergeten geschiedenis. En over de periode van Kamp Almère: voor mij nieuw, net als voor veel andere Huizers. Na uitvoerige verdere research schreef ik mijn verhaal. De geschiedenis van een KNIL-soldaat die ik John Manuputty noemde, en die terugkijkt op zijn jaren in Kamp Almère.

Dat doet hij op de dag dat hij het kamp verlaat en de barak verruilt voor een stenen huis in de gemeente Huizen.

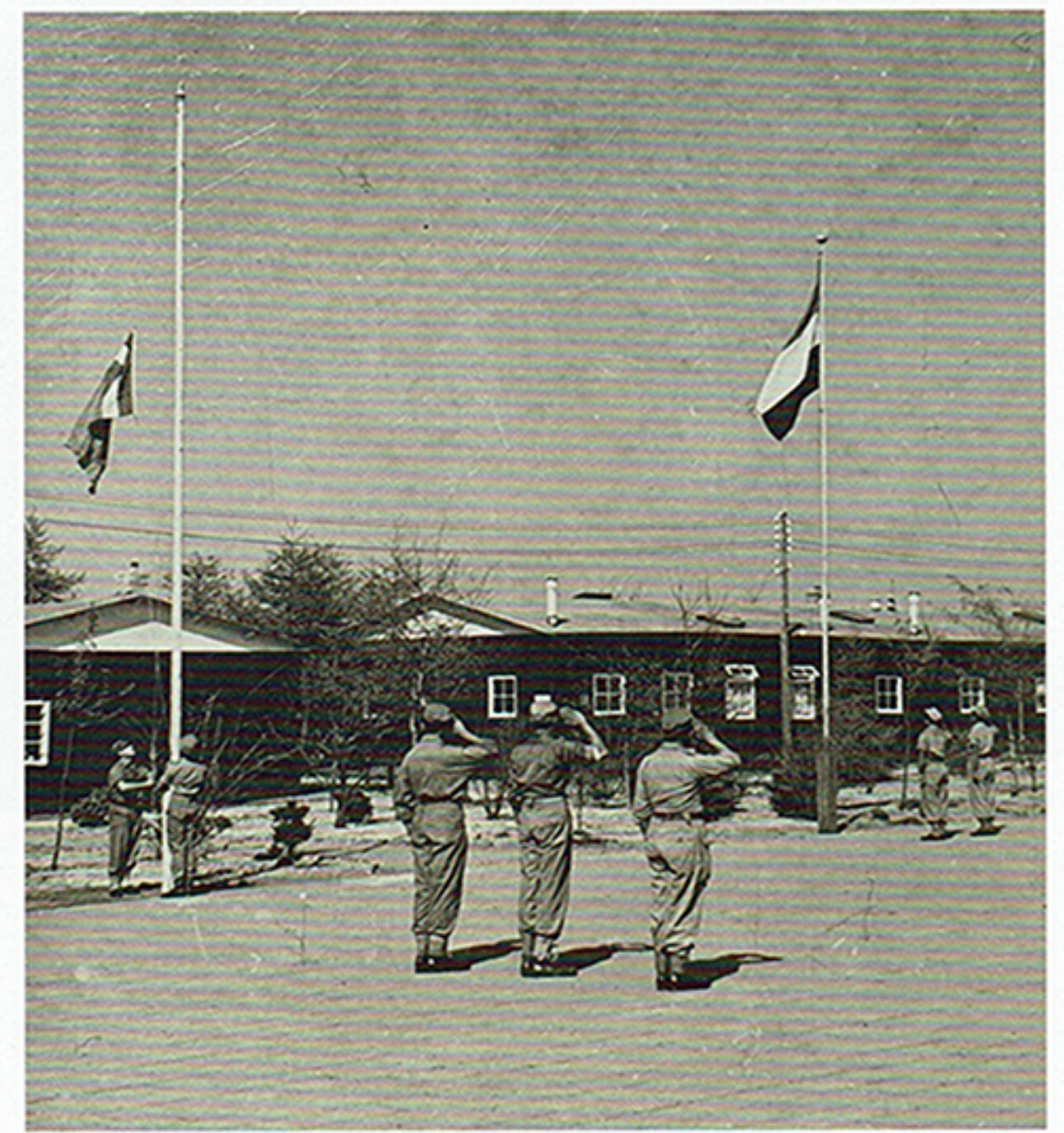
'John staat symbool voor veel KNIL-soldaten en voor wat zij en hun gezinnen hebben doorgemaakt, toen ze in Nederland aankwamen: de aankomst in Rotterdam, de busreis naar Kamp Almère. De houten barakken, driehonderd mensen die één warmwaterkraan delen, en de Hollandse pot eten uit de gaarkeuken. De koffer die altijd klaarstond voor het geval ze terug zouden keren naar de Molukken, de ontslagbrief die John per direct ex-militair maakt en hem verder nog verbiedt het uniform te dragen. Het leger dat alles voor hem was, waarin hij tegen de Japanners vocht, en na de oorlog tegen de nationalistische een onafhankelijk Indonesië wilden. En hoe de Zuid-Molukkers geen onafhankelijkheid binnen de Verenigde Staten van Indonesië kreeg, en nu nog altijd door sommigen als bezet gebied wordt gezien. Dus: hoezo, vrijheid?

'John vertelt hoe hij en zijn gezin in Nederland terecht komen op dienstbevel, met achterlating van hun jongste kind Annis. Meenemen van meer dan drie kinderen was niet toegestaan. In feite is John stateeloos. In Indië had hij geen paspoort, in Nederland kreeg hij er geen, uit angst dat de Molukkers in Nederland zouden blijven. Nu hij geen soldaat meer is, krijgt hij zakgeld, want werken mag hij niet. Die uitkering is te veel om dood te gaan, te weinig om van te leven. Als de jaren verstrijken, blijkt steeds meer dat terugkeer naar de Molukkers er niet meer inzit. John schikt zich uiteindelijk in zijn lot, met de bijbel en een brief van Annis, bijna 18, als zijn houvast.'

Was het moeilijk een Molukse acteur hiervoor te vinden?

'Nadat ik het verhaal had geschreven, ging ik op zoek naar een acteur. En die vond ik in Alex Lekatompessy, ook bekend van Delta Dua. Samen met muzikant Eduard van Amstel werkten we aan de voorstelling. Alex gaf prachtig vorm aan de tekst en zette een waarachtige John Manuputty neer. Edu speelde en zong op gloedvolle wijze 'Lembe Lembe', 'Beta belayar jau' en 'Hena masa waya', en gaf daarmee een extra dimensie aan het stuk.

'Voor mij was het een bijzondere samenwerking, resulterend in een voorstelling die elke keer veel losmaakte bij het publiek. We speelden 24 keer en telkens waren mensen geroerd: Molukkers en niet-Molukkers. Die laatste zeiden vaak: 'Dit verhaal kenden we niet, dit verhaal moet worden doorverteld'. Ik ben er trots op dat ik een voorstelling heb kunnen schrijven die een vergeten stuk geschiedenis van de Molukse gemeenschap heeft doen herleven en zoveel mensen heeft geraakt, Molukkers en niet-Molukkers. We hopen de voorstelling komend jaar, met de viering van de komst van Molukkers 70 jaar geleden, door het hele land te kunnen spelen.'

Vlaghijsing in kamp Almère. (Foto: Max Wattimena)

Ochtendappèl met KNIL-militairen in kamp Almère. (Foto: J.C. Tomasila-Snell)

Alex Lekatompessy

Alex Lekatompessy is acteur en speelt in verschillende voorstellingen van Delta Dua.

Alex, Hoe ben je bij het stuk betrokken geraakt?

'Op een avond ging mijn telefoon twee of drie keer achter elkaar af. We hadden bezocht, dus nam ik de telefoon met een onbekend nummer niet op. Vervolgens kreeg ik een WhatsApp-bericht: 'Hé Alex, heb net bij je ingesproken. Ik ben op zoek naar een Molukse acteur. Rein van Schagen'. Och jee, wie is deze beste man? Hoe komt hij bij mij terecht? Het komt eigenlijk nooit voor dat ik zo'n bericht krijg. Interessant, en zeer geveild dat deze man contact zoekt met mij. Dus ondanks ons bezoek toch maar even terugbellen, je weet maar

Eduard van Amstel.

Alex Lekatompessy.

Eduard van Amstel, Rein van Schagen en Alex Lekatompessy.

nooit. Zo ben ik in contact gekomen met Rein van Schagen.

'Aan de telefoon vertelde Rein dat hij een monoloog heeft geschreven voor de Theaterroute Huizen. Het thema van de Theaterroute was 'De strijd van bevrijders' in het kader van 75 jaar vrijheid. De monoloog gaat over John Manuputty, een oud-KNIL-militair. Rein had een promotievideo gezien van 'Westerling, een broederstrijd', een theaterstuk van Delta Dua waarin ik de rol van de oud-KNIL-militair Mozes speel. Na een kennismakingsgesprek in het Filmmuseum Eye in Amsterdam spraken we af om een soort van auditie te doen. Zo hadden we beiden de gelegenheid om uit te vinden, of we de samenwerking willen aangaan met elkaar. Daarnaast gaf het de producent van de Theaterroute Huizen ook de gelegenheid om te beoordelen, of ik voldoende aan zijn verwachting.'

Hoe heb je de rol ervaren?

'De rol van John Manuputty in 'Afscheid van Kamp Almère', was voor mij een soort vervolg op mijn rol van de personage Mozes in 'Westerling, een broederstrijd'. In beide stukken gaan de personages over oud-KNIL-militairen: de eerste generatie Molukkers. Bij Mozes gaat het met name over zijn verleden als lid van de Speciale Troepen onder leiding van Kapitein Raymond Westerling. Ook gaat het over zijn strijd/breuk met zijn jongere broer Aaron die voor de Nationalisten vocht, en over zijn geliefde Nonna. Beiden heeft hij achter moeten laten. De rol van John Manuputty gaat over de wijze waarop de eerste generatie Molukkers die voor de Nederlandse staat hebben gevochten, hier in Nederland zijn opgevangen. Over zijn acceptatie (had hij wel een keuze?) dat je niet meer terugkeert naar je geboorteland.

'Met de rol van John Manuputty kwam het emotioneel gezien heel dicht bij mezelf: het verhaal van het leven in een barak, en vervolgens de verhuizing

naar een stenen woonwijk. Ik kan me slechts flarden uit die periode herinneren. Maar door mij de rol van John Manuputty eigen te maken, heb ik een flard mogen ervaren, hoe het moet zijn geweest voor al die vaders en moeders die Indonesië hebben moeten verlaten in die specifieke periode. En in het bijzonder hoe het voor mijn eigen ouders moet zijn geweest. Met zo'n rol ga je toch wat dieper naar de achtergronden kijken: wat gebeurt er met je, wanneer je jouw familie en je geboorteland op die manier hebt moeten achterlaten? En hoe moet het geweest zijn om in een vreemd land, met een ander klimaat, andere gewoontes en een andere taal terecht te komen? En hoe voelt het om niet te weten, of je ooit terug zal keren, maar wel de hoop koesteren dat je ooit terugkeert? Het riep bij mij veel weemoed op, maar zeker ook trots. Weemoed omdat er - ondanks de slechte woonomstandigheden - veel warmte, saamhorigheid en gezelligheid was. En trots, omdat mijn ouders zich door die periode door heen hebben geknokt. Hoe sterk moet je dan zijn?'

Wat betekent de rol voor je?

'Voor de rol van John ben ik dan ook teruggegaan naar hoe het voor mijn familie en mezelf in die periode is geweest. Ik was 3 à 4 jaar oud, toen wij van een barak in Blerick naar een stenen huis gingen verhuizen in het Hagerhof in Venlo. Ik was dus nog te jong om bewust daar iets van te vinden of over te voelen. Wat die verhuizing daadwerkelijk voor sommigen inhield, is me pas veel later duidelijk geworden. Met de rol van John Manuputty werd het duidelijk, hoe schrijnend, pijnlijk en emotioneel de hele situatie was - zeker, hoe wij Molukkers hier in Nederland terecht zijn gekomen. Veel Nederlanders kennen die geschiedenis niet goed genoeg. Met deze monoloog hoop ik een bijdrage te leveren aan een stukje bewustwording van de Nederlandse geschiedenis die niet graag verteld wordt. In deze tijd van 'Black Lives Matter' en het hele vluchtelingenvraagstuk, is dit een verhaal dat

te allen tijde moet worden verteld. Dit verhaal en de rol van John Manuputty betekent dus heel veel voor me. Het is eigenlijk het verhaal van mijn vader en mogelijk vele vaders die onder het KNIL hebben gediend. Ik voel me dan ook zeer vereerd en dankbaar dat ik dit verhaal voor een breed publiek heb mogen vertellen. En hopelijk lukt het om dit verhaal op meerdere verschillende plekken te mogen opvoeren.'

Hoe was de reactie van het publiek?

'De reacties van het publiek waren overweldigend. Velen wisten niet veel van onze geschiedenis en van het bestaan van Kamp Almère, maar ze waren wel onder de indruk geraakt. Er waren mensen die wel iets meer wisten, maar via dit stuk een diepere kijk hebben gekregen, hoe het voor de eerste generatie Molukkers moet zijn geweest, toen zij hier in Nederland terecht kwamen. Het riep diep respect op bij die mensen. Bij sommigen riep het veel emoties op en herkenning. Er was een Nederlandse jongen - ik denk een jaar of 17/18, die na de voorstelling wachtte, tot hij de kans kreeg om mij te bedanken voor het verhaal en de voorstelling. Een Nederlandse vrouw van middelbare leeftijd complimenteerde mij met de voorstelling. Ze zei: 'Ik weet dat het niet veel zal helpen, maar uit het diepste van mijn hart mijn verontschuldiging voor wat jullie is aangedaan.' En ze maakte een diepe, diepe buiging. Al deze reacties hebben me enorm geroerd. Het bevestigde mij dat dit verhaal verteld moet blijven.'

Wat wil je verder nog kwijt?

'Wat moedig, dapper en sterk, maar ook best eenzaam waren al die mensen die Indonesië in die periode hebben moeten verlaten. Met heel veel respect en liefde denk ik dan ook terug aan mijn vader en moeder in het bijzonder. Maar zeker ook aan alle vaders en moeders die in die periode in dezelfde situatie zaten als mijn ouders. Ik kan alleen maar dankbaar zijn dat mijn ouders naar eer en geweten

en met heel veel liefde en warmte hun kinderen hier in Nederland hebben grootgebracht.'

Eduard van Amstel

Eduard van Amstel is muzikant, en heeft Indische en Molukse roots.

Eduard, wat was je ervaring als muzikant in deze monoloog?

'Mijn ervaring? Wow, hoe moet ik dit uitleggen in woorden? Misschien: Meegenomen? Aangenaam verrast? Overdonderd? Geraakt? Leeggezogen? Geconfronteerd? Getroost? Ja, vanaf het moment dat we begonnen met de repetities werd ik inderdaad meegenomen in het met prachtige woorden en met zorg geschreven stuk. Kaka Rein was hiervoor verantwoordelijk, en ook de geweldige acteerprestaties van bung Alex verrasten mij zeer aangenaam. Doe maar eens een monoloog: de expressie, de mimiek, de omgeving, de vertaling van het stuk, geweldig uitgevoerd. Top! Overdonderend!

'Natuurlijk moesten wij erin groeien. Maar hoe vaker ik het stuk las en oefende met mijn broers, des te meer ik erdoor werd geraakt. De woorden leefden almaar, doordat je met z'n drieën repetiert. Over and over again wordt het elke keer, wanneer je het speelt, steeds gevoeliger: 'First we read the lines, then we live the lines.'

'Het raakte me zo diep: iedere keer, als de voorstelling weer was afgelopen, was je helemaal leeggezogen. Zo diep ging het stuk, en elke keer dat we het deden, werd ik geconfronteerd met de waarheid van hoe het echt was gegaan in die tijd. De troost is dat het verhaal wordt verteld, and everyone should know. Dank je wel, kaka Rein, dank je wel bung Alex!'

Voor meer informatie over 'Afscheid van Kamp Almère': reinvanschagen@tiscali.nl.